

Řada mých esejů o jezdeckém umění je rozdělena do tří tematických okruhů. Za prvé se zabývá alternativami metodiky akademického jezdeckví. Druhým námětem je kulturní historie jezdeckví a názorové spektrum jeho velikánů. Konečně za třetí jde o postoje a přístupy, kterým se ne zcela přesně říká filozofie jezdeckví. To mi pomáhá na jedné

řeč minus zvuk, ale jde o svébytnou kategorii.

Běžně uznáváme tvrzení neurověd, že člověk zdaleka nevyužívá celou svou mozkovou kapacitu. Navíc je jasné, že například schopnosti takového Beethovena mozku těžko mohou sloužit k lepšímu přežití a být tak výsledkem evolučního tlaku, jsou plýtváním a taky

s lipickým hřebcem na dlouhé otěži. Představte si obrovskou schopnost soustředění, kterou musel v burácejícím kotli obřího stadionu ten kůň prokázat. Byl sám, navíc v prostředí, které nikdy ani netušil, žádní koně kolem, noc, jen kužel oslňujícího světla. Obstál, protože k tomu měl předpoklady, mimo jiné i mentální kapacitu. Cca 13 generací

O filozofii jezdeckví

tiskové straně měsíčně skládat co možná nejvíc závažných informací.

Netěší mě, že všude potkávám povrchní mediální blabla, které nepřináší použitelná sdělení a jen vytváří informační smog. Pro hermeneutiku textu (schopnost porozumět, dešifrovat) je důležité zachovat terminologickou výstižnost a stylistickou kázeň. I tak je nutno si klást otázku, stojí-li text vůbec za to, abych se mu snažil porozumět. Mohu-li si kladně odpovědět, je text nutno číst opakovaně a ptát se, zda se přibližují porozumění, zda jsem pochopil kontext i sám obsah sdělení.

Jezdecké umění (schopnost přijezdit koně do rovnováhy, která přináší mimořádnou obratnost a pohybovou kulturu) se obtížně zprostředkovává jinému jezdcovi, protože jde o tzv. měkkou nauku, operující na místě exaktních pojmů s obtížně sdělitelnými pocity. Ve srovnání s tím je řemeslný základ jezdeckví snadněji technicky popsateľný a lépe se vyučuje i učí.

Výrazným jevem posledních desetiletí je nárůst technických přístupů, a protože velkou část života trávíme ovládním technologií, máme pak tendence přenášet vzorce technického chování (a motoristické uvažování) do zacházení s koněm a pozapomínáme, že jde o živého tvora. Ale živý tvor není neměnně naprogramovaná jednotkou, již lze nanejvýš udělovat příkazy. Živý tvor je schopen poznávání a učení, v důsledku toho s ním lze komunikovat a komunikaci rozvíjet.

Počátkem XX. století si embryolog Haeckel povšiml, že vývoj zárodku stručně opakuje vývoj druhu. Není to zákonitost, spíše jen pravidlo. I to však dovolu- je předpokládat, že psychický vývoj má podobná pravidla. Výzkumy vývoje poznávacích schopností a učení, například Piagetovy, se zdají toto potvrzovat.

Vydeme-li z evoluční teorie, nutně pak musíme připustit i existenci předlidských forem myslí, poznávání a myšlení. Málokdo z nás si uvědomuje, že myšlení naprosto není vázáno na řeč. Ale asi nikdo nepochybuje o tom, že i hluchoněmí myslí. Dokonce i tzv. vnitřní řeč není

zjevením rezerv. Proč by mělo být vývojové plýtvání a vytváření rezervních kapacit myslí vázáno jen na člověka - i ono musí mít svá předlidská stadia.

Vyvozuji z toho, že jako jezdec mohu mít k dispozici značnou kapacitu nevyužívaného koňského mozku (mysli) k oslovení. Pro představu o možných nebo předem vyloučených analogiích je dobře znát vývojové fáze rozvoje myslí vlastního lidského druhu. Jinými slovy, potřebuji vědět, jak uvažuji sám a jakými postupy mne k tomu evoluce přivedla. Tak si mohu udělat představu, jaké pra-

jeho předků prošlo jezdeckým vzděláním až do rovnováhy vysoké školy, což můžeme brát jako testování inteligence v otcovské linii. Jako matky byly do rodičovských párů vybírány klisny, které rodily hřebce pro vysokou školu dost učenlivé.

Tam, kde nejde o proježděnost ve smyslu pohybového vzdělání, ale o nácvik sebesložitějších cviků, je možná blamáž nasnadě. Tak si nedávno špičková drezurní jezdka po fenomenálním výkonu na dekorování musela vypůjčit koně od tamní jízdní policie, ten její s ní totiž při

O skutečné proježdění v drezurním sportu už dávno nejde - právě tím se od sportu liší jezdeckví jako umění.

formy mentálních dějů může mít k dispozici kůň, a ty pokouším jezdecky rozvíjet směrem do nevyužívaných oblastí jeho mozku.

Ve snaze o lepší výkony v drezurním sportu se všeobecná pozornost chovatelů zaměřila na zlepšení fyzických předpokladů koní a za cca 30 roků změnila koně k nepoznání. Expresní formy klusu už dnes standardně zdatný drezurista ani u remonty neusedí bez mechanických pomůcek (speciální konstrukce sedla a nánosníku).

V drastickém protikladu k zájmu o fyzické předpoklady je chovateli téměř ignorována možnost pozitivní selekce mentální zdatnosti u sportovních koní, která by speciálně u drezurních koní měla být samozřejmým požadavkem. S bystrým koněm lze přece předpokládat účelnější komunikaci a tím snadnější vybavení v úlohách předepsaných drezurních cviků. Záměrně to formuluji takhle, protože o skutečné proježdění v drezurním sportu už dávno nejde. Právě tím se od sportu liší jezdeckví jako umění.

Pamatuji si, jak mne při prvním kontaktu s vídeňskou Španělskou jízdárnou uhodila do očí skutečnost, že koně, až na malé výjimky, pracovaní stále v palácové klauzule školy, jsou neotřesitelně použitelní v jakémkoli i pro ně nezvyklém prostředí. Uvedu malý příklad, kdy závěrečný ceremoniál mnichovských OH otevřel, myslím, Oberbereiter Bachinger

posledním čestným kole utekl. Jezdci novináři se na tom popásli. Neprávem. Pro předvádění exaltovaných chodů kůň chytrý a samostatný být nemusí.

Větší mentální nároky na koně nemá ani tzv. natural horsemanship, ač se někdy tak tváří. Tam jde o využití etologického diktátu pro dosažení asertivního chování koně. Jezdec žádá, aby se kůň podrobil, jako se podrobí silnějšímu ve stádě. Jde o silový monolog jezdce, na názor koně není nikdo zvědavý.

Jezdecké umění však nechce koně jednoznačně se podrobujícího, chce partnera. Jezdec školí koně podle akademických zásad do vysoké rovnováhy a pomáhá tím zvyšovat jeho sebehodnocení. Kůň spolupracuje, protože se cítí uznáván za to, co umí, a nechce o tu možnost přijít. Vzniká zvláštní sociologické napětí. Jezdec jako nezdůrazňovaná super-alfa podporuje alfa-sebehodnocení koně. Kůň je vzděláván tak, že mu „obyčejní koně“ přestávají rozumět. Rozumějí mu zase jen podobně školení koně, a když ti nejsou k dispozici, pak jen jeho jezdec, ev. jezdci jemu rovni. Není divu, že se utváří mimořádné vztahové pouto mezi jezdcem a koněm nejen ze strany jezdce, i kůň má k tomu dobrý důvod. Právě od jezdce se dozvídá, jak je on - kůň - dobrý. Dost se liší od „teorie cukru a biče“, jejíž výsledky vídáme na obdélníku.

MVDr. Norbert Záliš